

ἡ φλόξ τὴν χρυσαλλίδα· ἡ φλογερά καὶ εὐαίσθητος φύσις του μόλις περιστελλομένη ἐπροδίδετο πολλάκις ἀκουσίως αὐτοῦ ὥστε ἐλαφρά τις ἀδιαθεσία τῆς Ἀλίσκης ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ προέλθῃ εἰς τὴν ἐξομολόγησιν τοῦ πάθους του.

Πρωίαν τινὰ εἰς τὸ πρόγευμα ἀπεφασίσθη νὰ κάμωσιν ἐκδρομὴν τινα ἐπὶ λέμβου τὸ ἑσπέρας μετὰ τῆς Ἀλίσκης. Ὁ Παῦλος εἶχε προετοιμάσει τὰ τοῦ περιπάτου, τοῦ πρώτου τὸν ὁποῖον ἡ κυρία Μαλβέρτη ἐσυγχώρησεν εἰς τὴν ἀναρρωνύουσαν.

Ἡ αὔρα, ἡ πνέουσα ἐκ τῆς τετάρτης ὥρας τῆς ἑσπέρας ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τῆς Μεσογείου, ἤθελε πληροῖ τὸ μέγα ἱεῖον καὶ ὠθεῖ τὴν λέμβον ἐπὶ τῶν γλαυκῶν κυμάτων μετὰ τοιαύτης ταχύτητος ὥστε ἀνέμενεν οὗτος μετὰ ζωηρᾶς ἀνυπομονησίας τὴν ἄγνωστον τέως διὰ τὴν ἐξαδέλφην του διασκέδασιν ταύτην. Δὲν εἶναι τῷ ὄντι μία τῶν μεγίστων εὐτυχιῶν τῆς ζωῆς τὸ νὰ αἰσθάνεται τις ἑαυτὸν μεταξὺ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τοῦ ὕδατος ἐλαφρῶς ταλαντευόμενον ἐπὶ τῶν κυμάτων καὶ προσβλέποντα τὴν μορφήν ἐκείνης τὴν ὁποίαν ἀγαπᾷ;

Ἀπὸ ἀπλῆν ιδιοτροπίαν τῆς ἀσθενείας, ἡ Ἀλίσκη ἀπεποιήθη ὅταν ἡ ὥρα τῆς ἀναχωρήσεως ἐσήμανε· δὲν ἐφοβεῖτο τὴν ναυτίαν, ἀλλὰ ὅ,τι τὴν πρωίαν τῇ ἐμειδεῖα ἀπήρεσκεν αὐτῇ τὸ ἑσπέρας, καὶ ἠθέλησε νὰ ἀφιερῶσιν τὰς ὀλίγας ὥρας τοῦ περιπάτου εἰς τὴν ἡμελημένην ἀλληλογραφίαν της.

Ὁ Παῦλος ζωηρῶς ταραχθεὶς ἐκ τούτου ἔσυρε τὸν Ἰούλιον πρὸς τὴν ἀκτὴν καὶ ὅτε τὸ ἱεῖον ἀνεπετάσθη ὤθησαν τὴν λέμβον πρὸς τὴν ἀναπεπταμένην θάλασσαν ἀμεριμνούντες περὶ τῆς ἐπιστροφῆς.

Ἡ ὥρα καὶ ὁ τόπος ἦσαν καλῶς ἐκλεγμένα διὰ τοὺς ἀποδυρμούς τοῦ Παύλου.

Ὁ Ἰούλιος ἤκουσε σιωπῶν τὴν λεπτομερῆ ἐξομολόγησιν τοῦ Παύλου καὶ τὸ σχέδιον, ὅπερ εἶχε συλλάβει, νὰ ζητήσῃ τὴν χεῖρα τῆς Ἀλίσκης μετὰ τὴν προηγουμένην συγκατάθεσιν τῆς μητρὸς του.

Ὅταν ἡ παλαιὰ αὕτη ἱστορία, ἡ πάντοτε ἀνανεουμένη, ἐτελείωσε τέλος πάντων, ὁ Παῦλος ἠρώτησε τὸν ἀδελφόν του διὰ τοῦ βλέμματος καὶ εἶτα τῷ εἶπεν·
(Ἐπεταὶ τὸ τέλος.)

A. B.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΜΑΝΙΑΚΗ

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ

A'.

Ὁ Νικόλαος Μανιάκης ἐγεννήθη ἐν Πάργῃ τῷ 1789. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἰωάννης τῶν εὐγενῶν Παργίων ἠθέλησε νὰ δώσῃ ὑψηλοτέραν ἀνατροφὴν εἰς τὸ τέκνον του. Διὸ ἐκπαιδευθέντα τὰ γράμματα ὑπότινος τῶν ἱερέων ἐν Πάργῃ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Ἰωάννινα καὶ ἐδιδάσκετο ἐκεῖ τὰ Ἑλληνικὰ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Ψαλίδας καὶ τὰ ἄλλα στοιχειώδη τοῦ ἐκεῖ γυμνασίου. Ὁ Ψαλίδας τὴν μὲν φιλομάθειαν τοῦ νέου καὶ τὸ εὐδόκιμον εἰς τοὺς ἀρχαίους κλασικοὺς διακρίνων, ὑπόδειγμα πρὸς τοὺς λοιποὺς συνταξιώτας ἐποιεῖτο. Τῷ δὲ πατρὶ παρίστα συνεχῶς, ὅτι ὁ παῖς ἐπεθύμει νὰ ἀπολαύσῃ ἐπιστημονικῆς τινος ἀνωτέρας παιδείας. Ἀλλ' ὁ πατὴρ εἶτε ἐξ ἀποριῶν, εἶτε ὑπ' ἄλλων φροντίδων οἰκογενειακῶν κωλυόμενος, ἀνέβαλλε τὸν καιρὸν, καὶ μόνον πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν προέτρεπε τὸν νέον, ὅπως μὴ ἡμιμαθὴς, ἀλλὰ τελειομαθὴς ἀποκαταστή· καὶ ἐκ τῆς διδασκαλίας αὐτῆς ποριζόμενος, ἠθέλεν οἰκονομήσει οὐ μόνον τὰ πρὸς τὸ ζῆν, ἀλλὰ καὶ ἐφοδιασθῇ τὰ χρειώδη ὅπως μεταβῇ εἰς ἐκπαιδευτήριον ἐπιστημονικὸν τῆς Εὐρώπης, καὶ τύχῃ τοῦ ποθουμένου. Τοσοῦτο δὲ ἐν τοῖς μαθήμασιν εὐδοκίμησεν, ὥστε, ὡς λέγει ὁ ἐγκωμιάζων αὐτὸν Βονιαμῖνος καθηγητῆς τοῦ ἐν Πίζῃ πανεπιστημίου, δεκαπενταετῆς ὢν ὁ Νικόλαος ἐγίνωσκεν ἄριστα τοὺς ἀρχαιοτάτους κλασικοὺς Ἑλληνας καὶ Λατίνους, ἠρίστευσεν εἰς τὰ μαθήματα τῆς γεωμετρίας καὶ λοι-

πῆς μαθηματικῆς, καὶ τελειοδίδακτος ἐγένετο εἰς τὴν φιλοσοφίαν.

Διηγούνται ὅτι κατὰ τὰς ἐξετάσεις τοῦ σχολείου ὁ νέος Μανιάκης, ἐτοίμως ἀποκρινόμενος διηγείρε τὴν περιέργειαν πάντων. Ὁ δὲ Ἀλῆ-Πασᾶς, ὅστις ἤθελε νὰ κατέχη ὁμήρους ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων καὶ νοσημονεστέρων παίδων καὶ ἀνδρῶν Παργίων, ὅπως ἀναγκάσῃ εὐκολώτερον τοὺς ἀνθισταμένους Παργίους εἰς ὑποταγὴν, πληροφορηθεὶς τὸ εὐδόκιμον τοῦ νέου καὶ τὸ ἐπιφανὲς τῆς οἰκογενείας παρήγγειλε τῷ Ψαλίδᾳ ἐπὶ ἀπειλῇ νὰ κρατῇ τὸν νέον ὡς ἐν εἰρκτῇ εἰς τὸ σχολεῖον. Ἀλλ' ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἰωαννίνων Ἱερόθεος, γινώσκων τὸν ἐπίβουλον σκοπὸν τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, συνήργησε διὰ τοῦ διακόνου του εἰς τὴν ἀπόδρασιν τοῦ νέου Μανιάκη μετὰ τοῦ Δουρούτη καὶ ἄλλων εἰς Ἀρταν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἑλλάδα. Ἐν Ἀρτῇ ὁμῶς αὐτοὶς ἀναγνωρισθεὶς καὶ συλληφθεὶς, μετεφέρθη εἰς Ἰωάννινα, καὶ ἠπειλήθη ὅτι θὰ ἀποκοπῇ ἡ κεφαλὴ του ἐὰν φύγῃ. Οὗτος ἀπεστάλη ἐκ νέου εἰς τὸ σχολεῖον, ἐνῶ ὁ Δουρούτης ἐφυλακίσθη. Ὅτε δὲ ὁ Ἀλῆ Πασᾶς ἔτυχε νὰ ἐκστρατεύσῃ ἐκ τῶν Ἰωαννίνων ὁ νέος Μανιάκης ὠφελούμενος τῆς περιστάσεως, λάθρα διέφυγεν εἰς Κέρκυραν. Ἐκεῖ μετ' ὀλίγον μετέβησαν καὶ οἱ ἐξορισθέντες γονεῖς του· ὁ δὲ νέος σπουδάζων εἰς τὰ σχολεῖα Κερκύρας, κατεγίνετο εἰς τὴν Ἰταλικὴν καὶ Ἀγγλικὴν γλῶσσαν.

Κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἡ παρὰ ταῖς Ἰουλοῖς νήσοις Ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐπρότεινε βραβεῖον χρυσοῦν, πρὸς ὅντινα λύσῃ τὸ φιλολογικὸν πρόβλημα — Ποία διαφορὰ μεταξὺ ἀρχαίας καὶ νεωτέρας γλώσσης τῶν Ἑλλήνων, καὶ τίς ἡ εὐκολωτέρα μέθοδος τοῦ σπουδάζειν ἀμφοτέρας. Εὐφύεστατα ὁ νέος Μανιάκης ἔλυσε αὐτὸ καὶ μὲ τὸ βραβεῖον τὸ χρυσοῦν ἠμείφθη. Ὁ αἰμίμνηστος κόμης Γουλφὸρδ, ὅστις παρουσιάσθη εἰς τὰς ἐξετάσεις, καὶ ὡς ἀγωνοθέτης ἐτίμησε τὸν νέον μὲ τὸ ἀριστεῖον διὰ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος, διέταξεν ἵνα ὁ νέος συνοδευθῇ εἰς τὴν οἰκίαν μετὰ μουσικῆς καὶ

εὐφημιῶν. Τότε ὁ πατὴρ ἰδὼν τὸν υἱὸν του τοσοῦτον τιμηθέντα, ἀπόπληκτος ἐγένετο ἀπὸ ὑπερβολὴν χαρᾶς. Ὁ δὲ κόμης Γουλφὸρδ θέλων νὰ τελειοποιηθῇ ἡ ἐκπαίδευσις τοῦ νέου, προσέλαβεν αὐτὸν μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλληνοπαίδων ὡς ὑπότροφον. Τούτους ἤθελε νὰ ἐκπαιδεύσῃ εἰς τὴν Εὐρώπῃ ἐν ἐπιστήμασι καὶ κλασσικῇ φιλολογίᾳ, ὅπως καταστήσῃ καθηγητὰς ἐν τῷ Ἰονίῳ πανεπιστημίῳ, ὅπερ ἡ Ἰόνιος κυβέρνησις, κατὰ τὰ ἐν τῷ συντάγματι ὠρισμένα καὶ τῇ συνεργείᾳ τοῦ εὐεργέτου τῆς Ἑλλάδος κόμης, ἐμελλε νὰ ἰδρύσῃ.

Ὁ νέος Μανιάκης ἀπεχαιρέτισε τοὺς ἐν Κερκύρᾳ τότε διαμένοντας γονεῖς του, οἵτινες εἶχον πολιτογραφηθῇ Ἰόνιοι πολῖται κατὰ ψήφισμα τῆς Ἰονίου Κυβερνήσεως. Μετὰ τοῦ λόρδου Γουλφὸρδ μετέβη τῷ 1819 εἰς Ἀγγλίαν, ἀφ' οὗ ἐκ Παρισίων διερχόμενος, ἐσχετίσθη μὲ τοὺς ἐκεῖ λογίους Ἑλληνας Κοραῆν, Κοδρικᾶν, Βογορίδην, καὶ τοὺς σπουδαστὰς Κλονάρην, Κοντουμῶν καὶ Πολυχρονιάδην. Μετ' αὐτῶν διετήρησεν ἀλληλογραφίαν, ἧς μέρη διασώζονται ἐν τῷ ἀνεκδύτῳ ἐπιστολαρίῳ αὐτοῦ, ὅπερ ὁ ἀξιότιμος υἱὸς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος, δικαστῆς ἐν Ζακύνθῳ, ἐνεπιστεύθη ἡμῖν πρὸς ἔρευναν. Ἐνταῦθα εὗρομεν πολλὰς πληροφορίας αἰτινες ζωγραφίζουσι τὰς εὐγενεῖς διαθέσεις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, τὴν ἄκραν φιλοπατρίαν, τὸν ζῆλον πρὸς δόξαν τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους, τὰς ὠθήσεις πρὸς εὐδοκίμῃσιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ τὴν χαρὰν καὶ συναίσθησιν εἰς τὴν ἐγκαθίδρυσιν ἐλευθέρας πολιτείας τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ὅπερ ἐλάμβανεν ὑπὲρ πολλῶν ὁμογενῶν πασχόντων τότε ὑπὸ δεινῶν ἐν Εὐρωπαϊκαῖς χώραις. Σὺν τούτοις ἐτύχομεν καὶ σπουδαιότατον ἀντίγραφον, ἐπιγραφόμενον «Ῥήγα τοῦ Φιλοπάτριδος Νέα πολιτικὴ διαίκησις τῶν κατοίκων τῆς Ρούμελης, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῶν Μεσογείων Νήσων, καὶ τῆς Βλαχομπογδανίας.» Τὸ πόνημα εἶναι ὁ ὀργανισμὸς τῆς ἐταιρίας τοῦ Ῥήγα καὶ ἡ προπαρα-

σκευὴ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, καὶ ἡ πολιτικὴ διοργάνωσις κατὰ δημοκρατίαν ὅλων τῶν ἐλευθερουμένων Ἑλληνικῶν τόπων, ὅσοι συνίσταν τὴν Βυζαντινὴν Αὐτοκρατορίαν. Ἐνομιζέτο δὲ ἕως τοῦ νῦν ἀπολεσθῆναι, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Περαιβὸς ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ῥήγα, ἂν καὶ λέγῃ ὅτι εἶχε τυπωθῆ ἐν Βιέννῃ καὶ καταστραφῆ διὰ φόβον. Ἡμεῖς ὁμῶς θέλομεν ἐκδώσει αὐτὸ, εἰ ὁ υἱὸς τοῦ καθηγητοῦ Ν. Μανιάκη μᾶς τὸ ἐπιτρέψῃ. Περὶ δὲ τούτων ἀπάντων θέλομεν ἐκθέσει μετ' ἐπιστάσεως ἀκολουθῶς.

Ἐν Λονδίῳ ὁ σπουδαστὴς νέος Μανιάκης διατρίψας ἐπ' ὀλίγον ἐσχετίσθη μετὰ τοῦ Φωσκόλου, Ζακυνθίου, συγγραφέως καὶ προμάχου τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Ἰταλικῆς ἐλευθερίας. Ἐκεῖ εὗρε τοὺς δύο ἀπεσταλμένους τῶν Παργίων Μάστρακαν Δεσίλαν καὶ Γρηγόριον Μαυρογιάννην, ὅπως ὑποβάλωσι τὰ παράπονα τῶν συμπολιτῶν εἰς τὸ Ἀγγλικὸν κοινοβούλιον, ὅτε ὁ Ἀρμοσὴς Μαίτλανδ παρερμήνευσε τὴν συνθήκην τῶν 1815 ὑπὲρ τῆς συστάσεως τοῦ Ἰονίου Κράτους. Μὴ συμπαραλαβὼν δὲ τὴν χώραν τῶν Παργίων μετὰ τοῦ Κράτους ἐκείνου, παρέδωκε τὴν Πάργαν καὶ τὰ περίχωρα αὐτῆς εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, ζητήσας μόνον ἀποζημίωσιν τῆς ιδιοκτησίας πρὸς ὅσους τῶν Παργίων ἠθέλησαν νὰ ἀναχωρήσωσι. Τὴν σύνταξιν τῶν παραπόνων ἀνέλαβεν ὁ Φώσκολος. Καὶ ἔγραψε τὸ βιβλίον περὶ Πάργας, ὃ ἐμελλε νὰ καθυποβληθῇ κατὰ τὰ κοινοβουλευτικὰ ἔθιμα τοῦ Ἀγγλικοῦ παρλαμέντου εἰς τὴν Βουλὴν τῶν κοινοτήτων. Ἠγανάκτησε δὲ ἡ ψυχὴ τοῦ σπουδαστοῦ Μανιάκη ὅτε ἔμαθεν ὅτι οἱ δύο ἀπεσταλμένοι Ἴονες παρὰ τοῦ Μαίτλανδ Βασίλειος Ζαβὸς Γερουσιαστῆς, καὶ Πέτρος Πετριτσόπουλος Δευκάδιος νομοθέτης, ἀπελογοῦντο κατὰ τῶν τότε μομφῶν. Ὁ δὲ Ζερβὸς ἔλεγε πρὸς τὸν λόρδον Λόδαρδερ ἀδελφὸν τοῦ Μαίτλανδ, ὅτι πρὸς τὰ κατηγορούμενα κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ περὶ Πάργας, ὁ Ἀρμοστής Μαίτλανδ μᾶλλον εὐεργέτησε τοὺς Παργίους, ἢ ἐβλάψεν· διότι ἡ μὲν χώρα τῶν

ἦτο ἐξηρημένη τοῦ νὰ συντελῇ μέρος τῆς Ἰονίου χώρας, καὶ παραδοθῇ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς Τουρκίας. Κατὰ δὲ τὴν συνθήκην τῶν 1800 δὲν συμπεριελήφθη εἰς τὴν συνθήκην περὶ Ἰονίου Κράτους τῶν 1815. Ἐπομένως οἱ Πάργιοι παρήτησαν τὴν χώραν τῶν οἰκειοθελῶς, ἀφοῦ συνήργησεν ἡ φιλανθρωπία τοῦ Σὶρ Θωμᾶ Μαίτλανδ νὰ πληρωθῶσι διὰ τὰ ἀγαθὰ τῶν. Αὐτοὶ ὁμῶς δὲν ἐδέχθησαν τὸν προσφερθέντα αὐτοῖς τόπον πρὸς κατοικίαν κακῶς συμβουλευόμενοι ὑπὸ τῶν ἐξ αὐτῶν, οἵτινες ἤθελον νὰ ᾔναι προεστῶτές τῶν. Ἀλλὰ ὁ Μανιάκης γράφων περὶ πάντων τούτων πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον Πολυχροσιάδην ἔλεγεν ἀγανακτῶν «Αὐταὶ εἰσὶ, φίλε, αἱ καλαὶ πατριωτικαὶ πράξεις τῶν Π. Πετριτσοπούλου καὶ Β. Ζαβοῦ ἀπεσταλμένων, ἃς ἀφοῦ ἀνέγνωσα ἐθρήνησα τὴν κατάστασιν καὶ τὴν φθορὰν τῶν ἡθῶν σωζομένην εἰς τινὰς Γραικοὺς ἄνευ αἰσθήματος πατριωτισμοῦ. Καὶ πάραυτα ἐνεθυμήθην τὸ τοῦ Ἀριστοτέλους εἰς τὸ περὶ πολιτειῶν. Διὰ γὰρ τὸ δουλικώτερον εἶναι φύσει οἱ μὲν βάρβαροι τῶν Ἑλλήνων, οἱ δὲ περὶ τὴν Ἀσίαν τῶν περὶ τὴν Εὐρώπην ὑπομένουνσι τὴν τυραννικὴν ἀρχὴν οὐδὲν δυσχεραίνοντες. — Ἐν τοιαύτῃ ἐλεεινῇ καταστάσει καὶ ἡμεῖς εὐρισκόμεθα σήμερον, ἀλλ' ἴσως δαίμων τις εὐμενὴς καὶ ἡμῖν γενήσεται.»

Κατὰ διαταγὴν τοῦ λόρδου Γυλφὸρδ ὁ Μανιάκης μετέβη εἰς Καμβρίγην ἔνθα ἐμελλε νὰ σπουδάσῃ τὰ νομικὰ, ἐνταῦθα δὲ ὁδηγηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐπιστάτου αὐτοῦ κυρίου Ρούφου ἄλλου ὑποτρόφου τοῦ Γυλφὸρδ, παρέστη πρὸς τὸν κύριον Φρέρον καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου. Καὶ ἐνεγράφῃ ἐν τῷ μητρώῳ τῶν φοιτητῶν τῆς νομικῆς σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Καμβρίγης ἐν τῇ σχολῇ τῆς Ἀγίας Τριάδος. Ἐνεδύθη τότε τὸ γαλάζιον μάλινον ῥάσον, καὶ ἐφόρει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸ τετράγωνον μαῦρον κάλυμμα μετὰ τῶν πλεκτάνων, δι' ὧν ἐχαρακτηρίζοντο καὶ οἱ ἄλλοι τῆς νομικῆς σπουδασταί· τὸ δὲ λευκὸν ἐφόρει πορευόμενος εἰς τὸν ναὸν ἐπὶ προσευχῇ.

Ἀόκνως δὲ τοῖς νομικοῖς μαθήμασιν ἐπασχολούμενος, δὲν ἡμέλει τῶν κλασσικῶν σπουδῶν, καὶ μάλιστα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἐνταῦθα, ὡς λέγει ἐν ἐπιστολῇ, εὔρε πλείονας Ἀγγλους καθηγητὰς καὶ σπουδαστὰς γινώσκοντας καὶ λαλοῦντας καὶ γράφοντας τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν, ἢ ἐν Ἑλλάδι, ὅπου παρ' οὐδενὸς τῶν λογίων ἤκουσε ποτὲ νὰ λαλῇ ἀκωλύτως καὶ γραμματικώτερον ἀρχαϊστί. «Μετ' ὀλίγον παρέστην εἰς τὴν ὁμήγουριν τοῦ Πανεπιστημίου Κανταβρηγίας (Καμβρίγης) ἐν ἣ ὁ εὐεργέτης Λόρδ Γουλφόρδ προσηγορεύθη νομοδιδάσκαλος, καὶ ἀνεγνωρίσθη Καγγελάριος τῆς Ἰονικῆς Ἀκαδημίας.» Γράφει δὲ περὶ αὐτῆς πρὸς τὸν Βογορίδην, (ὅρα ἐπιστολὴν τῷ Ἀθανασίῳ Βογορίδῃ εἰς Δονδίνον.) — Ἐγὼ δὲ νομίζομαι εὐτυχῆς ὅτι εὐρέθην καὶ εἶδον ὀφθαλμοφανῶς αὐτὴν τὴν παράταξιν, τὴν ὁποίαν νομίζω εὐλογον νὰ τὴν κοινολογήσητε διὰ τοῦ λογίου Ἑρμοῦ, πρὸς κοινὴν πληροφρίαν τοῦ καθ' ἡμέραν προοδεύοντος εἰς τὴν παιδείαν ἡμετέρου Ἑλληνικοῦ γένους. Ἦδη ἀνέδυσεν ἡ κ' τοῦ λήξαντος Σεπτεμβρίου, ὅτε περὶ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν π. μ. ἡ Α. Κυριότης ὁ Λόρδ Γουλφόρδ, συνοδευόμενος ἐκ τῆς οἰκίας παρὰ τοῦ ὑποκαγγελαρίου Κυρίου Φρέρου (ἐπέχοντος τὸν τόπον τοῦ Προέδρου τῆς Ἀκαδημιακῆς ἐταιρίας κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον), καὶ ὑπὸ πολλῶν καθηγητῶν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Γερουσίαν. Προηγούμενοι δὲ δύο θεράποντες, καὶ ἐπικολούθει εἰς, βαστῶντες ἀνὰ χεῖρας ἕκαστος σκῆπτρον ἀργυροῦν.

» Σέβας τοσοῦτον εἶχε καθ' ἑκάστου ἀφορῶντα τὴν σεμνοτάτην ταύτην Ἐκκλησίαν, συνθεμένην ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ παιδείᾳ προϋχόντων ἀνδρῶν, ἐνδεδυμένων σεμνοπρεπῶς τὸν ποδῆρη σχολαστικὸν χιτῶνα, παρόντων πολλῶν θεατῶν, ἕκτε τῶν σπουδαζόντων καὶ τῶν ἀρίστων τῆς Κωμοπόλεως. Τῶν πάντων ἤδη καλῶς ἐχόντων, ὁ Πρόεδρος τῆς Γερουσίας ἔλαβε τὴν ἑαυτοῦ καθέδραν περὶ τὸν βωμόν. Ἡ δὲ Α. Κυριότης ἐνδεδυμένη ποδῆρη πορφύραν, συ-

νωδευμένος παρὰ τοῦ Νομοδιδασκάλου Κλάρκου, ἐκ τοῦ τέλους τῆς οἰκίας σεμνῶς βαδίζων, παρεστάθη ἔμπροσθεν τοῦ Προέδρου. Ἐδῶ, λογιώτατε Κύριε, δὲν ἠξέυρω πῶς νὰ ἐκφράσω τὸ αἶσθημα, ὅπερ διήγειρεν εἰς πάντας τοὺς παρόντας τὸ λογίδριον λατινιστὶ ἐκφωνηθὲν ὑπὸ τοῦ ῥηθέντος λογίου ἀνδρὸς Κλάρκου, εἰς τὰ ὁποῖον τοσοῦτον ζωηρῶς ἐξεφράσθησαν αἱ ἀρεταὶ τοῦ εὐγενεστάτου Λόρδου, καὶ ζωηροτέρως προσέτι ἡ χαρὰ, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται πᾶσα ἡ τῶν πεπαιδευμένων ἐταιρία ταύτης τῆς Ἀγγλικῆς Κωμοπόλεως διὰ τὴν πρόοδον εἰς τὰς Μούσας τοῦ ἡμετέρου γένους, ὥστε πάντες οἱ παρεστῶτες βαθεῖα προσοχῇ ἴσταντο ἀκροαζόμενοι τὸν λόγιον τοῦτον ἄνδρα.

» Τοῦ λογιδρίου τέλος λαβόντος τότε ὁ τῆς Γερουσίας πρόεδρος ἔλαβε τῆς δεξιᾶς τῆς Α. Κυριότητος καὶ ὠδήγησέ τον εἰς τὸν βωμόν, ὅπου ὠρκίσθη ὡς συνήθως. Καὶ οὕτως ἐτελείωσεν ἡ τελετή. Τούτου γενομένου ἡ Α. Κυριότης ἐνδεδυμένος τὸν ποδῆρη τοῦ Νομοδιδασκάλου χιτῶνα, καὶ τὸ τετράγωνον μετὰ τῶν πλεκτάνων κάλυμμα, συνοδευόμενος ὑπὸ τῶν προϋχόντων τῇ τε παιδείᾳ καὶ τῇ τάξει, παρήλθεν ἐπισκεπτόμενος τὰ διάφορα σχολεῖα, βιβλιοθήκας καὶ βοτανικοὺς κήπους ἐν ταύτῃ τῇ Κωμοπόλει.

» Μοὶ κακοφαίνεται, ὅτι δὲν ἔχω ἀνὰ χεῖρας τὸ εἰς τὴν τοιαύτην λαμπρὰν τελετὴν λογίδριον, ἵνα σᾶς τὸ ζεῖλω· ἀλλὰ ἐλπίζω νὰ τὸ λάβω ζέλλοντάς το πρὸς τὴν λογιότητά σας, μετὰ παρακαλέσεως νὰ κοινολογηθῇ διὰ τοῦ λογίου Ἑρμοῦ. Νομίζω εὐλογον προσέτι νὰ σοὶ γνωστοποιήσω τὰ περὶ ἐμὲ ὅτι, ἀφοῦ μοῦ ἔγειναν αἱ ἀνήκουσαι ἐξετάσεις πρὸς τοὺς Ἑλληνας καὶ Λατίνους κλασσικοὺς ἔλαβα τὴν τιμὴν νὰ συγκαταριθμηθῶ μετὰ τῶν σπουδαζόντων ἐν τῷ τῆς Ἀγίας Τριάδος ἐπικαλουμένῳ σχολεῖῳ. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ ἔχω τὴν τιμὴν νὰ ἦμαι

Ἀκολουθῶς μετὰ τοῦ λόρδου Γουλφὸρδ ὁ Μανιάκης διέτριψεν εἰς τὴν πλουσίαν ἑπαυλιν αὐτοῦ εἰς Ῥοξτόνην ἐπὶ ἡμέρας τινάς, συνευφραινόμενος μετὰ τῶν φίλων μεγιστάνων τοῦ λόρδου κατ' εὐωχίαν καὶ μεγάλα κυνήγια· εἶτα μετέβη εἰς τὴν πόλιν Ὁξφόρδ (Ὁξόνιον). Ἐδῶ ἐπεσκέφθη τὸ Πανεπιστήμιον, βιβλιοθήκας, ταμεῖα ἐπιστημῶν, κήπους βοτανικοὺς καὶ ἄλλα ἑκπαιδευτικὰ καθιδρύματα καὶ σοφὰς ἑταιρίας πρὸς διάδοσιν ἐπιστημῶν καὶ γραμμάτων, ἐν οἷς προσφοιτῶντες Βασιλόπαιδες τῆς Ἀγγλίας καὶ υἱοὶ μεγιστάνων καὶ πλουσίων, ἀρύονται πᾶσαν ἐπιστήμην πρὸς ἠθικοποίησιν ψυχικὴν καὶ εὐδαίμονα βίον. Ἐπιστρέψας δὲ εἰς Καμβρίγην, ἐπιμόνως κατεγίνετο εἰς τὰς μελέτας τῆς ἐπιστήμης παρὰ πάντων τῶν Καθηγητῶν δεικνύμενος ὡς Ἑλληνικὸς νοῦς εὐδοκιμώτατος εἰς παιδείαν καὶ μόρφωσιν ἀρχαῖκου κλέους. Διὸ καὶ ἀγαλλόμενος ἐπὶ τοιαύτῃ τιμῇ ἔγραφε πρὸς τὸν αἰδεσιμώτατον Γεώργιον Βινόκα (Winok) εἰς Κενσιγκτῶνα.

«Ἐχω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς φανερῶσω ὅτι εἰσῆχθην εἰς τὸ τῆς Ἀγίας Τριάδος σχολεῖον πρὸς τὸ ἀκροασθῆναι τὰ Ἑλληνικὰ μαθήματα καὶ πολιτικοὺς νόμους. Καὶ κατὰ τοῦτο ἐγὼ εὐφραίνομαι διότι εἰμὶ ὁ πρῶτος τῶν συμπατριωτῶν μου, ὅστις ἔσχε ταύτην τὴν τιμὴν εἰς μίαν Ἀγγλικὴν Ἀκαδημίαν. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἔχω εἰ μὴ ἐλπίζειν, ὅτι αὕτη ἡ ἀρχή μου ἔσεται εἰσαγωγὴ πρὸς πολλοὺς ἄλλους Ἑλληνας, ἵνα μοὶ ἀκολουθήσωσι πρὸς ἀποκτήσιν γραμματικῶν γνώσεων. Ἐγὼ θαυμάζω, θεωρῶν τοιαύτην καλὴν τάξιν καὶ παιδείαν τῶν σπουδαζόντων ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ταύτῃ. Τὸ γὰρ σχολαστικὸν τετράγωνον καλυμμάτιον καὶ ῥάσον, τὸ φοιτᾶν εἰς τὰς προσευχὰς πρωτὶ καὶ ἑσπέρας ἐστὶν ἔμποδον τοῖς νέοις πασῶν τῶν πράξεων ἐναντίον τῆς ἠθικῆς, ἥτις μόνη ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον, καὶ διδάσκει τὸ ἑαυτοῦ ἐν τῇ κοινωνίᾳ καθῆκον..... Ἐγὼ δὲ δυνάμενος λαλήσαι ἐπ' ὀλίγον τὴν Ἀγγλίδι φωνήν, αἰσθάνομαι μεγά-

λην εὐχαρίστησιν. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ μέσον δι' οὗ συλλαλῶ μετὰ τῶν πεπαιδευμένων τούτων ὧν τῆς καλοκαγαθίας καὶ φιλῶς ἐνίας ἐγὼ ἔσχον πλεῖστα τεκμήρια, μάλιστα δὲ τῆς χαρᾶς αὐτῶν ἥς αἰσθάνονται ἔνεκα τῆς προόδου τῶν Ἑλλήνων.»

Τοὺς γονεῖς δὲ αὐτοῦ ἐνθυμούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ καθήκοντος τοῦ ἀποδίδειν τὰ τροφεῖα παροτρυνόμενος δὲν ἠδιαφόρει κατὰ τὰς δυσχερεῖς αὐτῶν περιστάσεις. Δέκα τάλληρα μηνιαίως διώρισε τὸν ἐν Κερκύρᾳ φίλον Παπαντόπουλον νὰ παρέχῃ πρὸς αὐτοὺς, ᾧ ὥφειλε νὰ ἀποδίδῃ ἐκ τοῦ μισθοῦ, τὸν ὅποιον ὁ λόρδος ἔχαρῃ πρὸς ἐπαρκὴ διατροφήν αὐτοῦ κατὰ τὰς σπουδὰς. Ἐσύσταινε πρὸς αὐτὸν καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ ἀδελφοῦ Βασιλείου καὶ τὴν εὐτυχὴ ἀποκατάστασιν καὶ συζυγίαν τῆς ἀδελφῆς. Καὶ οὐδένα τῶν συγγενῶν ἢ γνωρίμων παρέλειπε, παρακαλῶν αὐτοὺς τὰ προσδέοντα φροντίδος καὶ ἐπιμελείας ἐπὶ αἰσίᾳ καταστάσει τῆς οἰκογενείας. Οὕτως ἐνδιατιμώμενος καὶ παρ' ἀπάντων τιμώμενος, ἔσπευδε νὰ οἰκειοῦται καὶ πρὸς Ἀγγλους καὶ ὁμογενεῖς, ὅπου συνετύγχανον αὐτῷ ἢ ἐν Καμβρίγῃ, ἢ ἐν Λονδίνῳ, ἢ ἄλλαις πόλεσι τῆς Ἀγγλίας ἐνθα ἐπορεύετο χάριν σπουδῆς ἢ περιηγήσεως, ἢ θαυμασμοῦ πρὸς τὸ μέγα Βρεττανικὸν ἔθνος. Τούτου ἐθαύμαζε τὰς μεγάλας πολιτικὰς ἀρετὰς, τὰς προόδους εἰς κοινωνίαν καὶ ὑλικὴν εὐημερίαν, τὸν ἔξοχον πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν καὶ ἐπιρροήν, ἣν ὡς ἰσχυρὸν κράτος ἀπῆλαυνεν ἐν Εὐρώπῃ, Ἀσίᾳ καὶ λοιποῖς τοῦ κόσμου μέρεσιν. Ὑπογραμμὸν δὲ αὐτὸ ἐποιεῖτο, καὶ τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ προέτρεπεν εἰς μίμησιν τῶν ἀρετῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν μελετωμένην Ἑλληνικὴν παλιγγενεσίαν καὶ σύστασιν Ἑλληνικοῦ Κράτους.

Διὸ εἶτε ἐμυήθη ἐν τῇ φιλικῇ ἑταιρίᾳ, εἶτε παρωρμάτο τὴν καρδίαν εἰς τὸ κλέος τῆς πατρίδος, προητοιμάζετο εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας. Ἐπὶ τούτῳ οὖν ἔγραφε κατὰ τὸ 1820 πρὸς τὸν ἐν Παρισίοις τότε Μιχαὴλ Σχινᾶν διατρίβοντα «Δύναμαι νὰ σὲ βεβαιώσω

ὅτι ὑπέρθερμος ἐστὶν ἡ ἐπιθυμία μου, ἵνα ἴδω τὸ ἡμέτερον γένος εἰς ἡμέραν ἐλευθέραν, καὶ ἀναλάβῃ καὶ μέρος τῆς προτέρας αὐτοῦ εὐκλείας. Ἀλλὰ τοῦτο πῶς δύναται γενέσθαι, ἂν τὰ μέρη μὴ ἐνωθῶσι τῷ ὅλῳ μὲ τοιοῦτον δεσμόν, ὥστε πᾶν ἄτομον νὰ συσταίνῃ μέρος ἀναγκαῖον τῆς ἐθνικῆς ταύτης ἀλύσου; Ἀνὰ μνήμης ἔχω, ὦ φίλε, ὅταν ἔλαβα τὴν τιμὴν τοῦ νὰ σὲ συναναστραφῶ ἐν Παρισίοις, ὅτε τὰ αἰσθήματά σου ὡς πρὸς τοῦτο ἦσαν σφόδρα σημαντικά, καὶ τὰ μέτρα τοῦ συμπεράσματος τοῦ διαλόγου μας ἐτελείωσαν, ὅτι ἀδύνατον νὰ συστήσωμεν ἐθνικὴν ἄλυσον μετ' ἀναγκαίας σχέσεως, ἂν τὰ ὑγιεινότερα ἄτομα τοῦ ἔθνους μὴ ἐνωθῶσι μετ' αἰσθημάτων ἀδελφικῆς ἀγάπης, ὅπερ οὐκ ἂν δύναίτο νὰ γείνῃ ἄλλως, εἰμὴ διὰ τῶν ἑταιριῶν. Τότε εἶπομεν ὅτι ἀγαθὸν ἐστὶ πάντες οἱ ἐν διαφόροις μέρεσι τῆς Εὐρώπης σπουδάζοντες νέοι νὰ συστήσωσι τοῦτο, ἵνα ἔχωσι συνεχῇ μεταξύ των ἀνταπόκρισιν, καὶ μέρος αὐτῶν πορευθῶσιν εἰς διάφορα τῆς Ἑλλάδος μέρη, ἵνα μετὰ προσοχῆς καὶ εὐφυΐας ἀποκαταστήσωσιν ἐκεῖ ἄλλας ἑταιρίας. Ἐχομεν ἔως τοῦ νῦν ἱκανὰ παραδείγματα εἰς τὴν Ἰσπανίαν, Νεάπολιν καὶ Σικελίαν· καὶ πόσον τῶν ἑταιριῶν τούτων, ἡ εὐκλεία ἵνα ἀποβάλλῃ τὸν τυραννικὸν ζυγόν. Πανσώμεθα τέλος τοῦ νὰ φαινώμεθα δουλικώτεροι φύσει, καὶ νὰ ὑποφέρωμεν τὸν ζυγόν, οὐδὲν δυσχεραίνοντες. Ὁ Κοραῆς ἀνὴρ τῶν λογίων ἠδύνατο νὰ θέσῃ τάξιν καὶ σύστημα εἰς τὴν ἐν Παρισίοις ἡμετέραν ἑταιρίαν. Καὶ ἂν τύχῃ περίστασις προσφέρετε αὐτῷ τοὺς ἀσπασμούς μου. Ἄν δὲ νομίζετε, ὅτι καὶ ἐγὼ δύναμαι νὰ συνεισφέρω τὸ μέρος μου εἰς τοὺς ὑγιεῖς τούτους φιλοπάτριδας, οὐ λείψω, ἵνα μετὰ ζήλου πράξω ὅ,τι ἂν ἐντέλλοιτέ μοι.

Ἐρῶσο

τῇ 15. Αὐγούστου αὐκ'. ἐν Λονδίνῳ.

Ἀκάθεκτος δὲ ἦν ὁ ἐνθουσιασμός του, ὅτε ἔλαβε τὸ κήρυγμα τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου ἐν τῇ ἐξόδῳ κατὰ Ἰάσιον τὴν

22 Φεβρουαρίου 1821 εἰς τὸν Ἀγῶνα ὑπὲρ ἐλευθερίας μὲ τὸ σύνθημα «Μάχου ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος.» Τοῦτο, ὡς μαρτυρεῖται, ἔγραψεν ὁ Γεώργιος Τυπάλδος Κοζάκης, τότε ἐν Μολδαυίᾳ διάγων. Ἀντέγραψε καὶ διεκοίνωσεν αὐτὸ μεταφράσας ἀγγλιστὶ πρὸς ἅπαντας τοὺς ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ Μανιάκης. Ἡθέλησε δὲ καὶ αὐτὸς νὰ λάβῃ τὰ ὅπλα καὶ νὰ τρέξῃ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον, εἰ μὴ ἐκράτει αὐτὸν ὁ ἔρως του πρὸς τὴν ἐκλαμψιν τῆς πατρίδος διὰ τῶν γραμμάτων καὶ ὅτι ἠδύνατο νὰ ὠφελήσῃ αὐτὴν, τὸν πνευματικὸν ἀγῶνα ἀναδυνάμενος. Χαίρων δὲ καὶ ἀγαλλόμενος ἤκουε τοὺς θριάμβους, καὶ ὠμίλει περὶ τοῦ ἀγῶνος τῆς ἐλευθερίας εἰς τὰς διαφόρους πολιτικὰς ὁμηγύρεις τῶν Ἀγγλων, καὶ οἱ Ἀγγλοὶ ἐχειροκρότουν τὰς ἐνθουσιώδεις ὁμιλίας του ὑπὲρ τῶν μαχητῶν τῆς ἐλευθερίας. Μετέφρασε ταῦτοχρόνως ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν καὶ ἐκοινοποιεῖ πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ἰω. Κουῖνσὴ Ἀδὰμ (Quincy Adams) προέδρου τῆς Ἀγγλοαμερικανικῆς ὁμοσπονδίας πρὸς τὸν Ἀνδρέαν Λουριώτην ἀπεσταλμένον τῆς προσωρινῆς Διοικήσεως τῶν Ἑλλήνων. Αὐτὸς διὰ τοῦ ἐν Λονδίνῳ πρέσβεως τῶν Ἡνωμένων πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς ἐζήτησε τὴν ἀναγνώρισιν τῆς αὐτονομίας τῆς Ἑλλάδος παρὰ τῆς Ὁμοσπονδίας καὶ βοήθειαν αὐτῆς. — Ἐλεγε δὲ ὁ πρόεδρος ἐν τῇ ἀπαντήσῃ. «Τὰ αἰσθήματα, διὰ τῶν ὁποίων ἐμαρτύρησα τὰς μάχας τῶν ὁμογενῶν σου διὰ τὴν ἐθνικὴν ἐλευθέρωσιν καὶ αὐτονομίαν τῶν ἐγνωστοποιήθησαν εἰς τὸν κόσμον μὲ δημόσιον λόγον πρὸς τὴν συνέλευσιν τῶν Ἡνωμένων πολιτειῶν. Αὐτὰ ἔλαβον μεγίστην ὑποδοχὴν ὑπὸ τοῦ λαοῦ τῶν συμμαχικῶν τούτων πόλεων· ὅστις βλέπων μετὰ χαρᾶς τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ αὐτονομίας πόλεμον, ὅπου καὶ ἂν κινηθῇ ἡ σημαία του, θεωρεῖ μὲ μεγίστην εὐχαρίστησιν τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν δραστηριότητα τῶν Ἑλλήνων πολεμούντων ὑπὲρ τῶν ἰδίων πολιτικῶν

δικαιωμάτων, καὶ τὴν ὁμοιότητα τῶν παρόντων ἡρωϊκῶν ἀγώνων μὲ τὰ ἐνδοξα κατορθώματα τοῦ παλαιοῦ καιροῦ εἰς τὴν γῆν τοῦ Ἐπαμινώνδα καὶ Φιλοποίμενος.

» Ἀλλὰ ἐνῶ ἐπιθυμοῦσιν ὁλοφύχως τὴν ἀγαθὴν ἐκβασιν τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων αἱ Ἠνωμένοι πολιτεῖαι ἐξ αἰτίας τῶν καθηκόντων τῆς θέσεώς των ἐμποδίζονται νὰ λάβωσι μέρος εἰς τὸν πόλεμον, πρὸς τὸν ὁποῖον ἡ πολιτικὴ σχέσις των εἶναι νὰ φυλάξωσι τὴν οὐδετερότητα. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι εἰς εἰρήνην μὲ ὅλον τὸν κόσμον ἡ καθιστῶσα πολιτικὴ των, καὶ ἡ πρὸς τοὺς Νόμους τῶν ἐθνῶν ὑποχρέωσις τῶν Ἠνωμένων πολιτειῶν, δὲν τὰς συγχωροῦσι νὰ γείνωσιν ἐθελονταὶ συμβοητοὶ εἰς πράγματα, τὰ ὅποια ἤθελε τὰς ἐμπλέξωσιν εἰς πόλεμον. Ἐὰν δὲ μὲ τὴν πρόοδον τῶν πραγμάτων οἱ Ἕλληνες δυνηθῶσι νὰ στερεωθῶσι καὶ ὀργανισθῶσιν εἰς ἔθνος αὐτόνομον, αἱ Ἠνωμένοι πολιτεῖαι θέλει εἶναι μεταξὺ τῶν πρώτων νὰ τοὺς δεχθῶσιν ἐλευθέρως εἰς τὴν γενικὴν οἰκογένειαν, νὰ καταστήσωσι διπλωματικὰς καὶ ἐμπορικὰς σχέσεις μετ' αὐτῶν, συμφωνούσας μὲ τὰ ἀμοιβαῖα συμφέροντα τῶν δύο τόπων, καὶ νὰ ἀναγνωρίσωσι μὲ ἄκραν εὐχαρίστησιν τὴν συσταθεῖσαν διοίκησιν εἰς χαρακτῆρα ἀδελφῆς πολιτείας. Μένω μὲ ἄκραν ὑπόληψιν, Κύριε, ταπεινὸς καὶ ὑπήκοος δοῦλός σου . . . Ἰωάννης Κουίνσνς Ἀδάμς. Ἐκ τῆς γενικῆς Γραμματείας.

Οὐατικῶν 18 Αὐγούστου 1822.»

Κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας δὲ ὁ Ἄγγλος αἰδισιμώτατος ἱερεὺς Ρ. Ὑδες (R Hedges) ἐδημοσίευσε τὸ 1822 φυλλάδιον Ἀγγλιστὶ, προτρέπων τοὺς ὁμογενεῖς αὐτοῦ εἰς σύστασιν ἐπιτροπῆς ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπως βοηθήσωσι τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. Ὁ Μανιάκης εὐχαρίστει αὐτὸν δι' ἐπιστολῆς Ἀγγλιστὶ, λέγων ὅτι πᾶσα βοήθεια χρηματικὴ παρὰ τῶν Ἀγγλῶν εἶναι καθῆκον χριστιανικὸν διότι βοηθοῦσι χριστιανοὶ τοὺς Ἕλληνας μαχομένους ὑπὲρ πίστεως καὶ

πατρίδος. Ὡσαύτως δι' ἄλλης ἐπιστολῆς εὐχαρίστει τὸν Ἀγγλον Ἰωάννην Βαούριγγ ὅστις ἐπιβεβαιοῖ τὴν σύστασιν ἄλλης ἐπιτροπῆς καὶ ἀποστολὴν βοηθειῶν εἰς Ἑλλάδα, ἥς τῇ συνεργείᾳ τοῦ Μανιάκη ἔλαβον οἱ ἀγωνιζόμενοι. Συνεχαίρετο δὲ καὶ τὸν Λόρδ Γουλφόρδ ὅτι ὁ ἐμπορικὸς οἶκος τοῦ Ριχάρδν ἀνεδέχθη τὸ Ἑλληνικὸν δάνειον 2,000,000 λιρῶν στερλινῶν, καὶ ὅτι ὁ Ἕλλην αὐτὸς κόμης βλέπει πραγματοποιούμενους τοὺς πόθους τοῦ ὑπὲρ Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας.

Ἐνθουσιασθεῖς δὲ διὰ τὰ κατορθώματα τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου καὶ διὰ τὴν ἀνδρομαχίαν τοῦ Κανάρη, συνέθεσε τὸ ποίημα Κανάρης ἀπλοελληνισί. Τοῦτο ἐτυπώθη ἐν Καμβρίγῃ τὸ 1824 καὶ ἀφιερῶθη πρὸς τὸν κόμητα Γουλφόρδ.

Κατὰ τὴν ἀφιέρωσίν του λέγει πρὸς αὐτὸν — ὁ ἱερὸς τῶν Ἑλλήνων πόλεμος κατὰ τῶν θηριωδεστάτων τυράννων των εἶναι τὸ ὑποκείμενον τοῦ μικροῦ τούτου ποιήματος, τὸ ὁποῖον προσφέρω πρὸς τὴν ὑμετέραν εὐγένειαν. Ἡμεῖς βλέπομεν εἰς τοὺς χρόνους μας τὸ Ἑλληνικὸν φρόνημα πάλιν ἀναγεννώμενον ἰσχυρὸν, ὥς καὶ τὸ πάλαι. Νικηταὶ κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν εἶναι ἄξιοι νὰ ἐπαινῶνται, καὶ ἴσως ὑπὸ καλάμου μᾶλλον ἐπιστήμονος ἢ τοῦ ἐμοῦ . . . Ἡ γλῶσσα καὶ τὰ αἰσθήματα τοῦ μικροῦ τούτου ποιήματος, εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὅποια πάντες οἱ Ἕλληνες λαλοῦσι τὴν σήμερον καὶ εἴθε ὁ Θεὸς βοηθήσῃ καὶ ἐνισχύσῃ αὐτοὺς νὰ λαλῶσιν αὐτὰ πάντοτε. Ἀξιόλογος δὲ ἡ περιγραφή τῆς ἀναφλέξεως τοῦ πυρπολικοῦ (burlotto), ὃ διέδωσε τὸ πῦρ εἰς τὰ Τουρκικά.

Οὕτω τὰ πυροβόλ' ἐκεῖ ἤστραπτον, ἐδροντοῦσαν, Κι ἄπειροι σφαῖραι σιδηραῖ εἰς θάλασσαν πηδοῦσαν· Ἡ γῆ ἐστοναχίζετο, τὰ σπῆλαια ἐκινουῦντο Ἐφριττον οἱ αἰγιαλοὶ, τὰ κύματα πονοῦντο. Τότε Κανάρης ἔθηκε τὴν ὕλην τὴν φλογώδη, ἐρ' ἦν καὶ μὲ τὴν χειρὰ του ῥέψ' ἄνθρακα πυρώδη. Εὐθὺς δὲ τὸ παμφάγον πῦρ ἦν ἄψ' ἡγριωμένον

Ὡσάν βοσκὸς ἀνὴρ εἰς δάσος βαθύ βάλῃ σπινθῆρα καὶ αὐτοστιγμὶ φλόξ γίνεται μεγάλη, Τὰ δένδρα τότε ἀνάπτουσι καὶ ἐν τῷ ἄλλῳ καίει, ἐνῶ καὶ ἄνεμος σφοδρὸς ἀπὸ τῆς ἄρκτου πνέει·

Ἐάν δὲ τύχη νησός τις ἢ στερὰ πλησίον
φωτίζεται ὡς μὲ αὐγὴν φωτὸς πολλῶν ἡλίων,
καὶ μήτε παύη ὁ θυμὸς πυρὸς τοῦ δεινοτάτου
πρὶν ὅλη πᾶσα ἐκκαῆ δάσους τοῦ βαθυτάτου.
Οὕτω τὸ πῦρ ἐκόλλησε κ' εἰς ἄλλα πολλὰ πλοῖα
ἐμεταδόθη παρσυθὺς καὶ μήτ' ἐλπίς καμμία
ἦτο νὰ φυλαχθῇ ποτὲ οὐδέν τι πλοῖον ὅλως·
εἰς τέτοιον ἦτο κίνδυνον ὁ τουρκικὸς ὁ στόλος.
Τότ' ἔκοπτον τὰς ἀγκυρας κ' ἀλαλήτως ὀρώρει
ὁ μὲν εἰς πρύμνην ἔτρεχεν ὁ δ' ἔφευγ' εἰς τὴν
[πρώρη.

Τὸ πᾶν τρώντι σύγχυσις ἦτον, οὐδὲ τις τάξις
ὦρ' εἰς τὸν βαρβαρικὸν γόλον οὐδ' ἄλλη πράξις,
εἰμὴ τίς πρῶτος κυβερνῶν τὸ πλοῖόν του ν' ἀφῇσθαι
λιμένα κ' εἰς τὴν ἀνοικτὴν αὐτὸ νὰ ὀδηγήσθαι
θάλασσαν. Μέγα θέαμα τότ' ἦτον εἰς τὸ στόμα
νὰ ἴδῃ ὅστις εἰς σκοπιάν εἶχεν ἀγρυπνον ὄμμα.

Ταῦτοχρόνως ὁ Μανιάκης μετέφρα-
σεν ἐκ τοῦ Ἀγγλικοῦ εἰς στίχους καὶ
συνετύπωσε μετὰ τοῦ ποιήματός του ὁ
Κανάρης τὸν Ἑλληνικὸν Παιᾶνα Ἀγ-
γλου τινὸς φιλέλλημος. Τούτου κατα-
χωροῦμεν τὴν ἀρχὴν ὧδε

ΕΓΕΙΡΟΥ πνεῦμ' ἑλληνικόν, ξύπνησον πνεῦμ'
[Ἑλλάδος

Ὅπερ λάμπαν καὶ ζωपुरοῦν, ἔς τὰ τῶν Ἡρώων
[στήθη

Ἐλευθερία ἀναπτε, καὶ δύναιμι Παλλάδος,
δι' οὗ ἄπειρ' ἐρθάρησαν ἐχθρῶν βαρβάρων πλήθη.

Ἑλλάδος πνεῦμ' ἐξύπνησον, καὶ πάτησον δουλείαν,
κ' ἐλευθερίας ὕψιστον λαμπρότατα σημεῖα,
υἱῶν σου αἶμα ἐκπλυνον, κηλίδα δ' οὐδεμίαν
εἰς ἱερὰς ἄφες πηγὰς. Ἑλλάς, γενοῦ ἀνδρεία.

Ὁ ἐλευθερίας πόλεμος, μίσημ' οὐ μόνον πλύνει,
ἀλλὰ μὲ δόξας καὶ τιμὰς, (ἀθάνατα βραβεῖα !)
τὰ τῶν Ἡρώων ὄνομα στολίζει καὶ ἐνδύει,
ἐγείρει δ' εὐκλεῖα αὐτῶν καὶ θαυμαστὰ μνημεῖα.

Ἰδοὺ Ἑλλάς, εἰς ὅρη σου τὰ γαληνὰ, ζοφώδης
ἐγείρεται κακὸς χειμῶν, ὁ σωτηρίας δ' ἦχος
δεινὸς καλεῖ σε, εὐγενής, οὐχὶ ἀνδραποδώδης
ὅπως ἐσὺ ἀσφαλισθεῖς μ' ἐλευθερίας στίχους.

Παῖδες Ἑλλήνων ὦ υἱοὶ ἀθανάτων πατέρων
ἐμβλέψατε τριγύρω σας, ἴδετε πῶς τὰ πάντα
πράξεις προγόνων οὐ θνητῶν ἀλλὰ τι θειοτέρων,
κ' εὐψυχὰ πάνυ κ' εὐτυχῇ σὰς δεῖχνασι συμβάντα.

Ἐκαστον ὅρος καὶ κοιλὰς ἐργ' ἐνδοξ' ὑπομνήσκουν
μαθήματα δὲ ποταμὸς τιμῆς, πᾶς τις παρέχει·
αἱ θερμοπύλαι λέγουσι πῶς Ἡρώες ἀποθνήσκουν
τὴν δόξαν δὲ ὁ Μαραθῶν τῶν νικητῶν παντ' ἔχει.

Ἀκολουθῶς ὁ Μανιάκης ἐβοήθησε τὸν
ἀπεσταλμένον παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυ-
βερνήσεως Δουριώτην εἰς Λονδῖνον, ἵνα
ἐπιτευχθῇ τὸ ἑλληνικὸν δάνειον. Γράφων

δὲ καὶ ὁμιλῶν πρὸς πολλοὺς τῶν ἐπιφα-
νῶν Ἀγγλῶν παρώτρυνεν αὐτοὺς, ὅπως
τὸ Ἀγγλικὸν ἔθνος εὐμενῶς διατεθῇ εἰς
τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα, καὶ κηρυχθῇ ὑπὲρ
αὐτοῦ. Καρπὸς δὲ τῶν ἐνεργειῶν τούτων
καὶ τῆς Ἀγγλικῆς δημοσιογραφίας ἐγέ-
νετο ἡ διακήρυξις τῆς οὐδετερότητος
παρὰ τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως, καὶ
ἡ εὐμένεια, ἣν ἐξεδήλου πρὸς τὰ Ἑλλη-
νικὰ συμφέροντα ὁ τότε μέγας ὑπουργὸς
τῆς Ἀγγλίας I. Κάνιγγ. Ἐθλίβετο δὲ
ἡ καρδιά του διὰ τὰς ἀναφυεῖσας στά-
σεις καὶ διχονοίας ἐπὶ ἀνταρσίας. Περὶ
πάντων τούτων ἔγραφε τὴν ἐξῆς ἐπιστο-
λὴν Ἑλληνιστί.

Πρὸς τὸν Ἐκλαμπρότατον πρόεδρον τοῦ
ἐκτελεστικοῦ Κύριον Γεώργιον Κουν-
τουριώτην

Λόνδρον γ'. Φεβρουαρίου 1825

Ἐκλαμπρότατε,

«Ἐλπίζω ὅτι ἡ ἐκλαμπρότης σου θέλει
συγχωρήσει τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ὁποίαν
λαμβάνω εἰς τὸ νὰ γράψω τὴν παροῦσαν
ἐπιστολὴν πρὸς τὸ ὑποκείμενόν σου, ἀπο-
δίδων τὸ αἷτιον τούτου τοῦ θάρρους εἰς τε
τὸ πρὸς σὲ σέβας μου, εἰς τὴν ἀγάπην καὶ
φιλίαν τοῦ γυναικαδέλφου σου, τὴν ὁποίαν
κατ' ἀγαθὴν τύχην ἀπολαμβάνω, καὶ ἐπὶ
τούτοις εἰς τὸν ζῆλον καὶ προθυμίαν μου,
τὴν ὁποίαν καὶ ἐγὼ ὡς Ἑλλήν αἰσθά-
νομαι διὰ τὰ ἱερὰ δίκαια καὶ τὴν ἐλευ-
θερίαν τῆς φιλτάτης πατρίδος μου. Ἀγ-
καλὰ καὶ ἡ ἀναχώρησίς μου ἀπὸ τὴν πα-
τρίδα ἔγεινε πρὶν τῆς ἀρχῆς τοῦ παρόν-
τος ἱεροῦ ἀγῶνος ὑπὲρ ἐλευθερίας τοῦ
γένους, ὅμως ἀφοῦ ὁ πόλεμος ἤρχισεν,
ἐγὼ ἐπροσῆλωσα κατὰ χρέος πᾶσαν τὴν
προσοχήν μου εἰς τὰ γιγαντιαῖα κινή-
ματα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ· καὶ ἐπειδὴ
ἔκαμα τὰς σπουδὰς τῆς νομικῆς ἐπι-
στήμης εἰς τὴν Ἀκαδημίαν τῆς Καντα-
βριγίας, ἥτις νομίζεται ἐκ τῶν πρώτων
Πανεπιστημίων τῆς Μεγάλης Βρεττα-
νίας, ἔλαβα περιστάσιν, ἐκεῖ διατρίβων,
νὰ γνωρισθῶ μὲ πολλὰ σημαντικὰ ὑπο-
κείμενα. Ὅθεν δὲν ἔλειψα τὸ κατὰ δύ-
ναμιν καὶ λέγων καὶ γράφων νὰ παρα-

στήσω εἰς πολλοὺς τὸ δίκαιον τοῦ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν βαρβάρων τυράννων πολέμου, καὶ νὰ στρέψω τὰ αἰσθήματά των ὅσον ἐνδέχεται πρὸς ἀγαθὸν τῆς πατρίδος. Καὶ δὲν τὸ λέγω μὲ κανένα φίλαντον σκοπὸν, ὅμως ἡ παρακίνησίς μου πολλὰ συνέβαλεν εἰς τὸ νὰ συστηθῇ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ἐκεῖνο ἐταιρία τῆς ὁποίας ἡ ὑπὲρ Ἑλλήνων ἐνεργητικὴ προσκάλεσις συνήργησεν εἰς τὸ νὰ φιλιώσῃ τὰ αἰσθήματα πλείον τοῦ μέρους τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ μὲ τὴν Ἑλλάδα ἐξ αἰτίας τῆς ὑπολήψεως τὴν ὁποίαν ὁ λαὸς φέρει εἰς τοὺς πεπαιδευμένους τῶν τοιούτων καταστημάτων. Αἰσθάνομαι δὲ μὲ ἄκραν χαρὰν νὰ βεβαιώσω τὴν Ἐκλαμπρότητά σου ὅτι ὁ Βρεττανικὸς λαὸς φρονεῖ φιλικῶς ὑπὲρ Ἑλλάδος. Καὶ ἐξ αἰτίας τούτου εἶδαμεν, ἕως τώρα φανερώς καὶ ἐμπράκτως, πόσον ἡ πολιτικὴ τοῦ γένους τούτου ἠλλαξεν ὑλικῶς ὡς πρὸς τὰ πράγματα τῆς πατρίδος μας τόσον, ὥστε ἡ οὐδετερότης τοῦ λαμπροῦ καὶ κραταιοῦ τούτου ἔθνους δύναται νὰ ἐννοηθῇ μᾶλλον ὑπὲρ ἡμῶν ἢ ἀλλεοτρόπως. Ἦτον δι' ἀγαθὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος, ὅτι ὁ παρὼν ὑπουργὸς τῆς ἐδῶ διοικήσεως ἀνέλαβε τὴν Κυβέρνησιν τῶν ἐξωτερικῶν πραγμάτων, διότι ἡ πορεία καὶ πολιτικὴ σύνεσις τοῦ ἀνδρὸς εἶναι τόσον βαθεῖα ὥστε εὐθὺς ἐλθὼν εἰς τὰ πράγματα ἐνόησεν, ὅτι ἡ ἐλευθερία καὶ αὐτονομία τῆς Ἑλλάδος συμφέρει πολλὰ εἰς τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν, καὶ ὅτι δὲν εἶναι ἄλλο μέσον ἐκτὸς τούτου, διὰ τοῦ ὁποίου νὰ βασταχθῇ ἡ ἰσοσταθμία τῶν δυνάμεων, καὶ διὰ νὰ ἐμποδισθῇ ἡ περαιτέρω ἐπαύξησης τοῦ κολοσσαίου ἀρκτικοῦ ἔθνους, τὸ ὁποῖον στέκει πάντοτε μὲ ἀνοικτὸν στόμα παρατηροῦν τὰς περιστάσεις διὰ νὰ καταπνίξῃ ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς Εὐρώπης, τὸ ὁποῖον ἐκαλεῖτο ἕως τώρα Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία. Ἐπειδὴ ὅμως αἱ διὰ τέσσαρα ἔτη σωζόμεναι διαπραγματεύσεις καὶ διαφοραὶ μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Ὀθωμανικῆς Πόρτας ἐτελείωσαν φιλικῶς, φαίνεται κατὰ τὸ παρὸν, ὅτι δὲν εἶναι ὑποψία νὰ κηρυχθῇ πόλεμος μεταξὺ τούτων τῶν δύο δυνά-

μεων Ἀλλ' ὅσον αὐταὶ αἱ νίκαι καὶ μάλιστα ἡ τελευταία ἡρωϊκὴ ναυμαχία καὶ νίκη τῶν ἀνδρείων θαλασσινῶν κατὰ τοῦ Αἰγυπτιακοῦ στόλου εἰς τὰ νερὰ τῆς Κρήτης ἐχαροποίησαν τὸν κόσμον, τόσον αἱ κατ' ἀτυχίαν ἀνάφασαι πάλιν διχόνοιαι εἰς Πελοπόννησον ἐκ μέρους στασιωτῶν καὶ πλεονεκτῶν καὶ παρανόμων τινῶν ἀνθρώπων, ἐλύπησαν κατάκαρδα ὅλους τοὺς εἰς τὴν Εὐρώπην εὐρισκομένους Ἕλληνας καὶ φιλέλληνας, ὅσον αἱ ἐλπίδες περὶ τῆς παντελοῦς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος ἤρχισαν νὰ ἐπιστηρίζωνται ἐξ αἰτίας τῶν μεγάλων νικῶν. Εὐτυχὲς ἦθελε ἦτον τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, εἰς ὅλοι ἦθελε δείξωσιν, ὅτι ἔχουσιν ἐκεῖνον τὸν ἀληθῆ πατριωτισμὸν καὶ τιμῆς χαρακτῆρα, τὸν ὁποῖον οἱ νησιῶται ἐδείξατε. Τί οἱ παράνομοι καὶ φθοροποιοὶ αὐτοὶ στασιῶται νομίζουνσι; Στοχάζονται ἄρα ὅτι τὸ γένος ἀνέλαβε τὰ ὅπλα διὰ νὰ χορτάσῃ τὴν πλεονεξίαν καὶ αἰσχροὺς φιλοδοξίας; ἢ δὲν λογιάζουσιν ὅτι, ἂν ὅλον τὸ ἔθνος δὲν ὁμονῇ, τὰ πράγματα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ λάβωσι μήτε στερέωσιν καὶ τάξιν ἐσωτερικῶς, μήτε ἀσφάλειαν καὶ ὑπόληψιν ἐξωτερικῶς; Καὶ ἐδῶ τίς εἶναι ὁ κίνδυνος ὁ ἐπαπειλῶν τὴν Ἑλλάδα, εἰς κατ' ἀτυχίαν αἱ διχόνοιαι αὐταὶ προχωρήσωσι περαιτέρω; Ἡ ἱερὰ συμμαχία θέλει εὖρει πρόφασιν διὰ νὰ εἴπῃ: «Ἕλληνες, ἐξ ἀρχῆς τῆς ἐπαναστάσεώς σας ἡμεῖς ἐμείναμεν οὐδέτεροι ἂν καὶ ἐναντίον τῆς θελήσεώς μας, νομίζαντες ὅτι σεῖς ἀνελάβετε τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Τούρκων, μὲ σκοπὸν τοῦ νὰ εἰσάξητε ἐννομίαν, τάξιν καὶ πολιτισμὸν εἰς τὸν τόπον σας. Τώρα ὅμως ἡμεῖς βλέπομεν ὅτι ἐπήρατε τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Τούρκων μόνον πρὸς καιρὸν κατὰ τῶν Μουσουλμάνων, διὰ νὰ ἐκπληρώσητε τὰ αἰσχροὺς ἰδιοτελεῖς συμφέροντα, καὶ διὰ νὰ τὰ στρέψετε ἔπειτα ὁ εἰς κατὰ τοῦ ἄλλου, καὶ νὰ φονεύητε ὁ εἰς τὸν ἄλλον ἀδίκως καὶ παραλόγως. Ἡμεῖς οὐδὲν δυνάμεθα πλέον νὰ ὑποφέρωμεν ἡττοσύνην ἀναρχίαν. Καὶ ὄντες δικαιωμένοι ἀπὸ τὸν νόμον τῆς φύσεως καὶ

καὶ ἀπὸ τὸ δίκαιον τῶν ἐθνῶν, καὶ ἐπιθυμοῦντες πρὸς τούτοις τὴν εἰρήνην ὅλων τῶν γενῶν τῆς Εὐρώπης, ἡμεῖς ἀναγκάζομεθα νὰ μεσιτεύσωμεν διὰ νὰ μεταβάλωμεν τοιαύτην ἀναρχίαν.» Ὅτι αὐτὰ θέλει εἰπεῖ ἡ ἱερὰ συμμαχία, ἂν τὰ πράγματα προχωρήσωσι νὰ εὐρίσκωνται εἰς τοιαύτην ἀκαταστασίαν, δὲν εἶναι ἡ παραμικρὰ ἀμφιβολία εἰς τὸν σκεπτόμενον κατ' ὀλίγον τὴν παροῦσαν τῆς Εὐρώπης κατάστασιν.

«Αὐτὸς λοιπὸν εἶναι ὁ κίνδυνος τὸν ὁποῖον ἡ Ἑλλὰς τρέχει, ἂν ἡ Διοίκησις δὲν λάβῃ τὸ γληγορώτερον τὰ πλέον δραστήρια μέτρα, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν συμφορὰν, τὴν ὁποίαν οἱ κακόφρονες αὐτοὶ στασιῶται ἀγωνίζονται μὲ τὸ φέρσιμόντων νὰ φέρωσιν εἰς τὸ ἀναγεννώμενον γένος μας. Ἀλλ' αὐτοὶ ἄρα ἀφ' ἑαυτοῦτων ποιοῦσιν αὐτὰς τὰς ταραχὰς, καὶ ἐξ ἰδίας προαιρέσεως ἀντιπολιτεύονται κατὰ τῆς νομίμου Διοικήσεως; ἢ εἶναι εἰς τὸ μέσον καὶ μηχανουργήματα ξένων; Δὲν εἶναι ἀπίθανον ὅτι καὶ ξένοι ἀγωνίζονται νὰ διαταράξωσι τὴν Ἑλλάδα διὰ τὰ ἰδιά των συμφέροντα. Ὁλος ὁ κόσμος ὁμολογεῖ ὅτι θέσπισμα τῆς Βουλῆς, τὸ ὁποῖον ἐδιώρισε τὴν πραγμάτευσιν τοῦ δανείου εἰς τούτην τὴν πόλιν, ἦτον ἐν μέτρον πολλὰ συνετὸν καὶ πολιτικόν, τοῦ ὁποῖου τὸ ἀποτέλεσμα δὲν ἠδύνατο νὰ ᾔῃ ἄλλο, παρὰ ὠφελιμώτατον καὶ σωτηριωδέστατον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ἂν κατ' ἀτυχίαν ἡ πρώτη πληρωμὴ τοῦ δανείου τούτου δὲν ἤθελεν ἐμποδισθῇ εἰς Ζάκυνθον, ἐξ αἰτίας τοῦ θανάτου τοῦ μακαρίτου λόρδου Βύρωνος, καὶ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ συνταγματάρχου Στανώπη, ἀναμφιβόλως ἡ συμφορὰ τῶν Ψαρρῶν δὲν ἤθελε συμβῆ, καὶ οὕτως ἡ Ἑλλὰς ἤθελεν ἔχει ἐν δυνατὸν προπύργιον κατὰ τῶν κατὰ θάλασσαν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ. Ἀλλ' ὥς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κρίσιμον περίστασιν, καθὼς καὶ εἰς ὅλας τὰς ἄλλας ὁ ζῆλος καὶ ἡ προθυμία τῶν Ὑδραίων εἶναι πολλὰ ἀξιέπαινος· διότι ἀμέσως, ἀφοῦ ἐμαθητεύθη, ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἀπέβη τὰ Ψαρρά, βλέποντες αὐτοὶ ὑμεῖς τὴν ἀνάγκην,

καὶ πρὶν φθάσωσι τὰ χρήματα τοῦ δανείου ἀπὸ Ζάκυνθον, ἐσυνεισφέρατε χρήματα ἱκανὰ, διὰ νὰ ἐτοιμασθῇ ὁ ἐθνικὸς στόλος καὶ νὰ κατορθώσῃ ἐκεῖνας τὰς μεγάλας νίκας, τὰς ὁποίας ὅλος ὁ κόσμος θαυμάζει. Ὀλίγον δὲ μετὰ τὴν ἐκπλευσιν τοῦ στόλου, καὶ τὰ χρήματα τοῦ δανείου ἐφθασαν, καὶ ἡ νόμιμος διοίκησις ἐδυνήθη νὰ βαστάξῃ τὸν στόλον εἰς τὴν θάλασσαν, ὅστις ἐμπόδισε τὸν ἐχθρὸν ἀπὸ τὸ νὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν τὰ προμελετημένα σχέδιά του. Φαίνεται δ' ὅτι ἡ πραγμάτευσιν τούτου τοῦ δανείου εἰς Ἀγγλίαν ἔπρεπε βέβαια νὰ μὴ εὐχαριστήσῃ μερικὰ ἔθνη, τῶν ὁποίων τοὺς σκοποὺς καὶ τὰ συμφέροντα δὲν ὠφελούσιν ὥστε ἡ Ἀγγλία νὰ λάβῃ μεγάλην καὶ οἰκιακὴν σχέσιν μὲ τὴν Ἑλλάδα. Ὅθεν καὶ ἐστοχάσθησαν νὰ στείλωσιν ἀνθρώπους ὁμογενεῖς μὲν καὶ ἀγαθοποιούς κατὰ τὸ φαινόμενον, ἑτεροφρονούντας δὲ καὶ ταραχοποιούς εἰς τὸ κρυφόν. Νομίζω περιττὸν νὰ ἀναφέρω τὸν ὑψηλὸν Κανδιώτην καὶ ἄλλους. Ὅταν ὁμως ὁ Γεροβαρβάκης ἦλθεν εἰς Ἑλλάδα, ὅλαι αἱ ἐφημερίδες τῆς Εὐρώπης ἀντήχησαν ὅτι ἦλθε μὲ σκοπὸν διὰ νὰ δαπανήσῃ τὸν μέγαν πλοῦτόν του πρὸς ὄφελος τῆς πατρίδος. Πύσον διαφορετικὸν δὲ φαίνεται τώρα τὸ φέρσιμότου; ὅταν μαυθάνωμεν ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος γενόμενος στασιώτης ἔλαβε τὴν αὐθάδειαν νὰ προβάλῃ εἰς τὴν διοίκησιν νὰ στείλῃ ὀπίσω εἰς Ἀγγλίαν τὰ χρήματα τοῦ δανείου, καὶ ὅτι αὐτὸς θέλει προβλέψῃ, ὅσα χρήματα εἶναι ἱκανὰ διὰ τὴν χρεῖαν τοῦ ἔθνους; Ἄν τοῦτο ᾔῃ ἀληθές, μένει ἄρα ἀμφιβολία, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὸ Ἀρκτικὸν γένος, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἦλθε διὰ νὰ διασπείρῃ ζιζάνια μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων, διὰ νὰ χαλάσῃ ἐκεῖνην τὴν ὑπόληψιν καὶ σχέσιν, τὴν ὁποίαν ἡ Ἀγγλία διὰ τῆς μετρίας καὶ φιλικῆς πολιτικῆς της ἤρχισε νὰ ἀποκτᾷ εἰς Ἑλλάδα; » ¹⁾

1) Περὶ Βαρβάκη ἐπὶ δανείου καὶ τοῦ εἰλικρινοῦς αὐτοῦ σκοποῦ σαφέστερον θὰ διαλάβω ἐν τῇ μετ' ὀλίγον ἐκδοθησομένῃ ἱστορίᾳ περὶ τοῦ Ἰονίου Κράτους.

Τὰ αὐτὰ δὲ ἐπανελάμβανε καὶ ἐν ἄλλῃ ἐπιστολῇ ἐκ Λονδίνου τῷ 1824 ἀπαντῶν πρὸς τινα τῶν ἐν Ναυπλίῳ φίλων του. Ἐχαίρετο δὲ ὅτι τότε ἡ Κυβέρνησις διοργάνισε δικαστήρια καὶ στρατὸν τακτικόν. Ἐγραφεὺν οὖν καὶ περὶ τούτων. — «Ὁ σχηματισμὸς τακτικῶν στρατευμάτων καὶ ὁ διοργανισμὸς κριτηρίων, διὰ τὰ ἐνεργῆται ἡ δικαιοσύνη εἶναι δύο πράγματα οὐσιωδέστατα συμβάλλοντα πρὸς τὴν συγκαταρίθμησιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους μὲ τὰ λοιπὰ πεπολιτισμένα ἔθνη τῆς οἰκουμένης καὶ πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν του, ἥτις εἶναι ὁ μόνος καὶ κυριώτερος σκοπὸς πάσης πολιτικῆς κοινωνίας. Διότι τὸ μὲν στερεώνει παντοιοτρόπως τὴν ἀσφάλειαν τῆς πατρίδος, τὸ δὲ ἐκατονταπλασίως τὸν πατριωτισμὸν καὶ φιλελεύθερον ζῆλον πάσης κλάσεως τῶν πολιτῶν, ὅταν βλέπωσιν ὅτι ἡ δικαιοσύνη ἐνεργεῖται ἀπροσωπολήπτως, καὶ ὅτι οἱ Νόμοι ὑπερασπίζονται τὴν ζωὴν, τὴν τιμὴν καὶ τὴν περιουσίαν των. Ἡ καλλιέργεια τοῦ ἠθικοῦ χαρακτῆρος παντὸς ἔθνους συμβάλλει σφόδρα πρὸς τὴν τελειοποίησιν τῆς καταστάσεώς του. Ὅθεν καὶ ἡ κοινὴ παιδεία καὶ ἡ ἐκρίζωσις τῶν ἐλαττωμάτων, τὰ ὅποια ἡ δουλεία καὶ ἡ βαρβαρότης εἰσέγαγον εἰς τὸ γένος, καὶ τὰ ὅποια ἦσαν τότε ἀναπόφευκτα, εἶναι ὑποκείμενα μεγάλα καὶ ἄξια τῆς σπουδαίας μελέτης τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος. Κρίνω νὰ σοὶ εἴπω ὅτι ἡ δυσειδαιμονία εἶναι μία νόσος φθοροποιὰ καὶ δὲν συμφέρει νὰ εὕρισκῃται εἰς ἓν ἐλεύθερον ἔθνος. — »

Γράφων δὲ καὶ περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος πρὸς τὸν Ἰωάννην Σκανδαλίδην γραμματέα τοῦ βουλευτικοῦ τὸ αὐτὸ ἔτος, ἔλεγε. — «Προχθὲς ἔλαβον τὸν 98ον ἀριθ. τοῦ φύλλου τοῦ Νόμου. Καὶ πολλὰ ἐχάρην ἰδὼν, ὅτι ἡ διοίκησις ἐσύνθεσε σύστημα νόμων, οἱ ὅποιοι εἶναι ἤδη εἰς τύπον. Τοῦτο εἶναι πρᾶγμα καὶ δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θέλει ἐκτελεσθῇ μὲ ἐκείνην τὴν σοφίαν καὶ σύνεσιν, τὴν ὅποιαν τὸ δύσκολον τοῦτο ἐπιχείρημα ἀπαιτεῖ. Ἐγὼ ἐλπίζω ὅτι νόμος περὶ ἱεροσυλίας

δὲν θέλει τεθῇ. Διότι τοιοῦτος νόμος εἶναι πολλὰ ἐπικίνδυνος, μήπως καὶ δώσῃ εἰς τοὺς ἱερεῖς μεγάλην δύναμιν, τὴν ὅποιαν πρέπει καὶ συμφέρει τὸ γένος πάντοτε νὰ ἐπιφυλαχθῇ. Ἡ ἱστορία μᾶς παρέχει ἄπειρα παραδείγματα παλαιότατα καὶ νέα εἰς ποίαν ἐλευσίην καταστασιν κατήντησαν ἐκεῖνα τὰ ἔθνη, ὅσα κακῇ τύχῃ ἔπεσαν εἰς τὴν ἱεραρχίαν. Ἐπιβεβαιόουν δὲ τοῦτο καὶ τὰ πρόσφατα συμβάντα εἰς Ἰσπανίαν, ἡ ὅποια ἀναμφιβόλως ἤθελε κατορθώσῃ νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὸν δεσποτισμὸν καὶ φαύλην δεισιδαιμονίαν, εἰς τὴν ἱερατεῖον εἶχε ὀλιγωτέραν δύναμιν. Ἀρκεῖ οἱ ἱερεῖς νὰ περιορισθῶσι, καὶ νὰ ἐπιμελῶνται τὰ τῆς ἐκκλησίας, καὶ οὐδὲν περαιτέρω. Ἄν δὲ τύχῃ τις νὰ ἐκλέξῃ πρᾶγμα, ἢ ἂν ἀτακτῇ ἄλλως πως, νὰ τιμωρῆται ὥς καὶ οἱ λοιποὶ ἐγκληματίαι. Ἡ θρησκεία εἶναι πάντοτε τὸ θεμέλιον τῆς κοινωνίας, πρέπει ὅμως νὰ ᾔῃ περιωρισμένη, καὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ μὴ φέρῃ τὸν λαὸν εἰς τοιαύτην κατάστασιν, διὰ νὰ νομίξῃ τὴν δεισιδαιμονίαν ὡς ἀληθῶς θρησκείαν..... Τίς πλέον δὲν ἐννοεῖ ὅτι ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν Γεώργιος Κάνιγγ ἔχει φιλελεύθερα αἰσθήματα, καὶ ὅτι ἡ Ἀγγλία θέλει εἶναι μεταξὺ τῶν πρώτων, διὰ νὰ γνωρίσῃ τὴν αὐτονομίαν τῆς Ἑλλάδος, ὅταν αὕτη δώσῃ ἱκανὰ παραδείγματα ὅτι εἶναι ἱκανὴ νὰ διασώσῃ τὸ πολύτιμον τοῦτο προτέρημα; Ἡ φιλία τοῦ κραταιοτάτου τούτου γένους συμφέρει οὐσιωδῶς εἰς τὰ τῆς Ἑλλάδος πράγματα, καὶ ἀνάγκη ἡ Ἑλλὰς νὰ τὴν καλλιεργῇ ὅσον δύναται. Τὸ νέον δάνειον ἐβγήκεν εἰς τὴν ἀγορὰν πρὸ δύο ἐβδομάδων. Καὶ ἐπειδὴ ἡ οἰκία, ἡ ὅποια ἐπεχειρίσθη τὴν πραγμάτευσιν εἶναι μία τῶν πλουσιωτάτων τῆς Ἀγγλίας, θέλει συμβάλλει πολὺ νὰ αὐξήσῃ τὴν ὑπόληψιν τοῦ γένους. Ὁ κόσμος ἐδῶ προσμένουσι τὴν ἐκπόρθησιν τῆς Πάτρας διὰ νὰ ἐμψυχωθῶσιν. »

Ἡγαλλιάσατο δὲ ἡ ψυχὴ τοῦ Μανιάκη, ὅταν εἶδε πραγματοποιούμενους τοὺς πόθους τοῦ ὑπὲρ Ἑλλάδος καὶ συ-

νετέθη ἡ συμμαχία τῶν τριῶν δυνάμεων ὑπὲρ Ἑλλάδος, καὶ ὑπέγραψαν τὴν συνθήκην τὴν 6 Ἰουλίου 1829 ἐν Λονδίνῳ οἱ τρεῖς πληρεξούσιοι Ἀβερδὴν, Πολινιάκ καὶ Λιέβεν. Ταύτην δημοσιευθεῖσαν τὸ πρῶτον ἐν τῷ Ἀγγλικῷ Ταχυδρόμῳ, μετέφρασε καὶ ἐκοινοποίει πρὸς τοὺς ἐν Ἑλλάδι ὁμογενεῖς καὶ φίλους. Τοιαύτη ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ ἀνεδείχθη τοῦ Μανιάκη ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀγῶνος χάριν σπουδῶν μένοντος ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἀκολουθῶς θέλομεν ἰδεῖ καὶ ἄλλας συνεργείας αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ δημοσίου καλοῦ καὶ τῶν προσφιλῶν συμπολιτῶν Παργίων καὶ τῆς προόδου τῶν γραμμάτων.

(Ἐπεταὶ τὸ τέλος.)

Π. ΣΙΩΤΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Ο ΠΑΡΑΦΡΩΝ ΕΡΗΜΙΤΗΣ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΙΑ

ΥΠΟ

Α. Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ

Ἡ μυθιστοριογραφία ἐν Ἑλλάδι εἰσέτι νηπιάζει· οὐδὲν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς φιλολογία ἔχομεν νὰ ἐπιδείξωμεν τούτου τοῦ εἶδους προῖόν ἄξιον λόγου, πλὴν ὀλιγίστων ἐπιτυχῶν μυθιστορικῶν διηγημάτων· καὶ ταῦτα ἐνῶ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς φιλολογίας τοσαύτην ἔλαβεν ἐσχάτως ἀνάπτυξιν καὶ μέχρι κόρου ἐπίτασιν καθ' ἅπασαν τὴν σύγχρονον Εὐρώπην. Ἴσως διότι ἡ μυθιστορία εἶναι τὸ τελευταῖον εἶδος τῆς φιλολογίας, τὸ ἀναπτυσσόμενον ἐν τῇ φιλολογικῇ παρακμῇ τῶν ἐθνῶν· ἀλλ' ἡμεῖς οὔτε ἠκμάσαμεν εἰσέτι ἐν τῇ φιλολογίᾳ, ἐν ᾗ ἐκτὸς εὐαρίθμων ἐξαιρέσεων οὐδὲν ἔχομεν νὰ ἐπιδείξωμεν ἢ πτωχὰ τινα ἀνθύλλα, ἄοσμα τὰ πλείστα καὶ χαμαιγενῆ, ὥσπερ ἐβλάστησαν ὑπὸ τὴν σκιὰν μᾶλλον ἢ ὑπὸ τὸ φῶς καὶ τὸν ἥλιον.

Ἡ Ἑλλὰς ἀπείρους ἔχει ἐθνικὰς περιπετείας καὶ παραδόσεις προσφόρους πρὸς ὑπόθεσιν μυθιστορίας· ἡ Βυζαντινὴ ἐποχὴ εἶναι μεταλλεῖον παρθένον εἰ-

σέτι· ἡ ὑπὸ τῶν Φράγκων καὶ τῶν Τούρκων κατάκτησις τῶν διαφόρων Ἑλληνικῶν χωρῶν, ἡ ἐποχὴ τῶν ἀρματωλῶν, ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, ὅλα τὰ μεγάλα ταῦτα καὶ φοβερὰ ἐπεισόδια τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας παρέχουσιν ὕλην εἰς κατασκευὴν πλείστων ἄλλων μερικωτέρων ἐπεισοδίων, δι' ὧν δύναται ν' ἀπεικονισθῇ λεπτομερέστερον ἢ ἐν ἱστορίᾳ σύμπας ὁ Ἑλληνικὸς βίος τῶν ἐποχῶν ἐκείνων. Οὕτως εὐχόμεθα νὰ μελετηθῇ προσφόρως καὶ καταλλήλως ἀπεικονισθῇ ἐν μυθιστορικοῖς συγγράμμασιν ὁ ἐθνικὸς ἡμῶν βίος καὶ αἱ δραματικαὶ περιπέτειαι τῆς ἡμετέρας ἱστορίας. Τοιοῦτό τι πράξας ὁ ἄριστος τῶν νεωτέρων μυθιστοριογράφων Βάλτερ-Σκῶτος ἔγραψε τὰ ἀθάνατα ἐκεῖνα μυθιστορήματα, περὶ ὧν ὁ πολὺς Βιλλεμαῖν ἀπὸ Ἀκαδημαϊκῆς ἑδρας εἶχεν εἰπεῖ ἄλλοτε τὸ πολυθρύλητον ἐκεῖνο: Εἶναι ἀληθέστερα τῆς ἱστορίας.

Ἡ ἤδη ἀναγγελλομένη μυθιστορία «Ὁ Παράφρων Ἐρημίτης» εἶναι τὸ μυθιστορικὸν πρωτόλειον νέου συγγραφέως· ἡ ὑπόθεσις τοῦ μυθιστορήματος εἶναι Ἑλληνικὴ, ἔχει πολλὴν τὴν σχέσιν μετ' Ἑλληνικὰ ἥθη καὶ ἔθιμα· ἡ διαπλοκὴ τοῦ ἔργου εἶναι δραματικὴ, ἡ ἔκφρασις ζωηρὰ, αἱ περιπέτειαι χωροῦσι φυσικῶς καὶ ἀβιάστως, λίαν δὲ ἐπιτυχῆς ἡ λύσις καὶ ἡ δέσις τοῦ μύθου. Πολλαχού τοῦ βιβλίου ἀπαντᾷ ὁ ἀναγνώστης ιδέας ὥραίας καὶ ὑψηλὰς, καταλλήλως ἐγκατεσπαρμένας ἐν τῷ μυθιστορήματι καὶ ἐπικοσμούσας αὐτό· μόνον θέλομεν παρατηρήσει εἰς τὸν συγγραφέα τοῦ Παράφρονος Ἐρημίτου. Φαίνεται ὅτι κατακόρως ἀναγινώσκει καὶ δὴ καὶ πῶς μιμεῖται τοὺς συγχρόνους Γάλλους μυθιστοριογράφους, ὧν τὰ ἄνυστα καὶ κακέμματα ἔργα μεγάλη ὑπάρχει ἀπὸ τινος προθυμίας καὶ ζήλος ὅπως πολιτογραφηθῶσιν εἰς τὴν σύγχρονον ἡμῶν φιλολογίαν. Ἡ μελέτη καὶ ἀπομίμησις αὐτῶν εἶναι λίαν ἐπιβλαβὴς εἰς νέον ἐν τῇ ἀρχῇ ἔτι τοῦ σταδίου τοῦ εὐρισκόμενον. Ἄς καταφύγῃ ζητῶν μαθήματα εἰς τοὺς μεγάλους μυθιστορικοὺς συγγραφεῖς,